

Дем'янюк Н. Ю., к.п.н., доцент
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. М. ВЕРХОВИНЦЯ

У сучасних умовах розвитку суспільства проблема формування позитивного життєвого простору особистості значно актуалізується. Для її вирішення корисним буде застосування передового вітчизняного педагогічного досвіду минулих часів. Ідея застосування музично-ігрового репертуару для всебічного розвитку молодого покоління була розроблена і впроваджена видатним українським педагогом, музикознавцем, етнографом, хореографом, диригентом і композитором В. М. Верховинцем (1880-1938).

Про необхідність упровадження музично-ігрового репертуару в навчально-виховний процес В. М. Верховинець говорив, виступаючи на Третньому з'їзді працівників дошкільних закладів Полтавщини (1921 р.), на конференціях із дошкільного виховання (1922, 1923 рр.), на Миському семінарі вчителів молодших класів шкіл м. Полтави (1921 р.) тощо. Він підкреслював, що «гра є наймиліша хвилина, котрої потрібно дитині для всебічного виховання її молоденького тіла, розуму та її індивідуальних здібностей» [1, 3]. Побудовану здебільшого на етнографічному матеріалі, педагог перетворив її на ефективний засіб формування національної культури і всебічного розвитку молодого покоління – морального, інтелектуального, естетичного, фізичного. Гра містить у собі різноманітну пізнавальну інформацію, потребує виконання зумовлених змістом завдань, сприяючи інтелектуальному зростанню дитини. Граючись, вона рухається, виконує гімнастичні вправи і хореографічні елементи, тобто розвивається фізично. Через гру здійснюється моральне й естетичне виховання: дитина засвоює певні принципи, правила і норми поведінки, у неї формуються естетичні погляди, активізуються індивідуальні творчі здібності тощо.

Результатом довготривалих етнографічних досліджень українського різножанрового фольклору стало створення В. М. Верховинцем першого в Україні музично-ігрового репертуару для дітей «Весняночка» (1924), який включає 156 дитячих ігор і пісень. Він не лише обробив та систематизував зібраний фольклорно-етнографічний матеріал, а й доповнив його відсутніми елементами та власними авторськими творами. На основі музично-ігрового репертуару педагогом був розроблений спеціалізований курс «Дитячі ігри».

Ключового значення педагог надавав якійсь методичній і виконавській підготовці вчителів і вихователів до організації ігрової діяльності дітей. Він наголошував на тому, що керівник має досконало знати гру, володіти методикою її проведення, опанувати пісенний супровід, елементи хореографії (якщо вони передбачені змістом гри) та зразково їх виконувати, обов'язково

реагувати на всі зауваження і доповнення дітей, які стосуються змісту або способу проведення гри, підтримувати їх творчу фантазію й ініціативу. «З практики відомо, – писав він, – що пісня, яка відразу здається важкою, легко сприймається й запам'ятовується тоді, коли керівник сам її добре опанував і з любов'ю та натхненням передає малечі; і навпаки, діти не зможуть вивчити і найпростішої пісні, якщо вчитель сам її не дуже добре знає або працює холодно, без особливого захоплення» [1, 33].

В. М. Верховинець неодноразово підкреслював, що саме від вихователя залежить улаштування дитячого дозвілля, адже неймовірно припустити, що діти не люблять гратись. Утім, «навіть там, де є гарний, обладнаний майданчик, – пише він, – часто ніхто не грається... Є дві причини: діти або не мають часу, або не знають жодної гри і через те позбавлені радості, яку відчули б від ігор, якби їх знали. Ці дві причини – тяжкий докір вихователям, батькам і вчителям. Дитина мусить мати час на ігри, а справа їх поширення цілком знаходиться в руках вихователів» [1, 22]. До необхідних умов налагодження успішної ігрової діяльності педагог відносить такі: добір ігрового матеріалу відповідно до вікових особливостей вихованців, вибір слушного часу для проведення ігор, глибоке знання вихователем дитячої психології, вміння зацікавити дітей грою.

Спецкурс «Дитячі ігри» він викладав у Київському педагогічному інституті, Полтавському інституті народної освіти, Харківському музично-драматичному інституті (1919-1933). Згідно його програми педагог вивчав зі студентами рухливі музичні ігри і знайомив із методикою їх проведення, основні положення якої відображено в першому, теоретичному розділі «Весняночки». Він розробив алгоритм підготовки і проведення рухливих музичних ігор. Етапами попередньої підготовки до гри визначено: утворення кола (декількох кіл чи рядочка), розучування пісні, призначення дійових осіб, ознайомлення дітей зі змістом гри, вивчення танцювальних рухів. Оптимальною формою для проведення ігор, на думку педагога, є коло, з якого можна утворити півколо, рядочок, маленькі кола. Після подання змісту гри Василь Миколайович розподіляв ролі серед майбутніх педагогів, вивчав із ними вокальну частину та елементи хореографії. Потім гра виконувалася викладачем і студентами разом із піснею і рухами. За свідченням учнів В. М. Верховинця (С. А. Шевченка, О. А. Перунова, П. Зірки [2, 27]), він не лише робив цінні вказівки щодо вокалу, а й ретельно відпрацьовував жести, рухи, міміку кожної гри. Така система подання навчального матеріалу захоплювала молодь, тому лекції та практичні заняття завжди проходили жваво і продуктивно. Отримані знання перевірялися і закріплювалися студентами під час проходження педагогічної практики в школах та інтернатах.

Отже, вважаючи рухливу музичну гру, побудовану на фольклорному матеріалі, найефективнішим виховним засобом, В. М. Верховинець здійснював та вдосконалював професійну підготовку майбутніх педагогів.

Список використаних джерел

1. Верховинець В. М. Весняночка. – 5-е вид. / Верховинець В. М. – К. : Муз. Україна, 1989. – 342 с.

2. Верховинець Я. В. В. М. Верховинець. Нарис про життя і творчість / Верховинець Я. В. // Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю. – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, 1990. – С. 13–35.

Мирошниченко В. В., аспірантка
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДІВ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Динамічні зміни, які сьогодні відбуваються у різноманітних сферах життя українського суспільства потребують переосмислення та оновлення змісту діяльності всіх суспільних інститутів, зокрема закладів оздоровлення та відпочинку дітей та підлітків. Культурні орієнтири суспільства свідчать про формування гуманітарної парадигми освіти, причому це становлення здійснюється еволюційним шляхом, через зміну самого типу педагогічного мислення. Функціонування таких закладів має відповідати новому державному освітньому стандарту та критеріям сьогодення і передбачає розвиток особистості, створення освітньо-дозвілєвого середовища для розкриття її творчого, художнього, інтелектуального потенціалу. Відповідно постає питання про підготовку фахівців – активних, творчих, мобільних, зі сформованими особистісними якостями, спроможних застосовувати інноваційні технології та методи роботи з дітьми та підлітками.

Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку є закладом позашкільної освіти і тому теоретико-методологічні засади позашкільної освіти, питання організація діяльності учнів та функціонування закладів оздоровлення та відпочинку стали предметом досліджень науковців І. Андрухів, В. Гогулинського, Г. Пустовіт, Р. Расевич, Т. Ромм І. В. Старобудцевої, О. Сухомлинської, Т. Сущенко, О. Тисовського Г. І. Шутки, І. І. Фрішман та ін.

Ідея особистісно орієнтованого підходу до виховання особистості представлена у роботах І. Бежа.

Зазначимо, що діяльність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку регламентується відповідними державними нормативними документами. Назвемо їх:

- Конституція України (1996);
- Сімейний кодекс України (2002);
- закон України «Про охорону дитинства» (2001) [3];
- закон України «Про позашкільну освіту» (2000) [4];
- закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» (2008) [5].

Крім того, Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [1] та Загальнодержавна соціальна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021